

Standpunt VVKBuO over de

DRINGENDE BELEIDSMATREGELEN VOOR LEERLINGEN SPECIFIEKE ONDERWIJSBEHOEFTE (BIJ GEBREK AAN LEERZORGKADER)

De minister van Onderwijs, Jeugd en Gelijke Kansen geeft aan dat er onvoldoende maatschappelijk draagvlak is voor de invoering van het leezorgkader tijdens deze legislatuur. **Het VVKBuO betreurt dit uitstel omdat een passend onderwijsaanbod voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften een systeemverandering vereist.** Hiervoor is een algemeen referentiekader zoals het leezorgkader een basisvoorwaarde. Het VVKBuO wenst dat de minister zijn verplichting uit het VN-Verdrag over de Rechten van Personen met een Handicap om bewustwordingcampagnes inzake handicap te organiseren (artikel 8), aanwendt om een **draagvlak voor zo'n algemeen referentiekader te creëren.**

De minister heeft het over 'dringende beleidsmaatregelen'. In zijn voorstel **ontbreken maatregelen om de écht dringende problemen aan te pakken.** Hieronder valt het op een menswaardige wijze organiseren van het **leerlingenvervoer** voor kinderen met een handicap, en het creëren van een **passend onderwijsaanbod voor leerlingen met een meervoudige handicap**¹. Daarentegen kunnen maatregelen die passen in het kader van andere 'hangende' dossiers, zoals bv. het loopbaanbebat, niet als dringend worden gepresenteerd. De kans dat deze binnen een aanvaardbare termijn hun uitwerking zullen hebben is immers klein.

1 DETAILCOMMENTAAR

1.1 Diagnostiek

Niemand kan tegen betere diagnostiek zijn. Het verbeteren van competenties inzake diagnostiek en handelingsplanning is echter onvoldoende. Er dient tevens werk te worden gemaakt van competentie-ontwikkeling voor wat komt na de diagnose en het handelingsplan: de uitvoering ervan in klasverband. Voor het creëren van passend onderwijs is een 'diagnose van de noodzakelijke onderwijsaanpassing' minstens even relevant als een medische diagnose (cfr. handelingsgerichte diagnostiek – handelingsgericht werken). Men dient er zich van bewust te zijn dat vandaag vaak een 'verkeerde' diagnose (vanuit medisch oogpunt) wordt gegeven, omdat men anders geen aanbod voor een bepaalde leerling vindt. **Een verbetering van de diagnose zonder een aanpassing van het aanbod zal geen soelaas brengen.**

Het gebruik van STICORDI²-maatregelen, de toepassingsmogelijkheden ervan en de gevolgen voor het civiel effect van diploma's of studiebewijzen dienen decretaal te worden verankerd om rechtszekerheid te creëren voor zowel leerlingen als voor scholen.

¹ Het gaat hier om meervoudige handicap in de brede betekenis van het woord, niet enkel over ernstig meervoudige handicap.

² Stimulerende, compenserende, remediërende, dispenserende, differentiërende maatregelen.

Er zijn vele verschillende methoden van handelingsgericht werken, en het opleggen van een methode behoort niet tot de taak van de onderwijswetgever. De decretale verankering van handelingsgericht werken moet beperkt blijven tot de beginselen ervan, zodat evoluties inzake beste praktijken mogelijk blijven.

De exponentiële stijging van buitenschoolse hulpverlening kan men tegengaan door competenties die op dit ogenblik in de meeste schoolteams ontbreken, in deze teams binnen te brengen. Daarbij gaat het zowel over specifieke competenties die meer op zorg gericht zijn (logopedie, psychologie, orthopedagogie, ...) als algemene pedagogisch-didactische competenties op hoger niveau. In het kader van het loopbaan debat zal het VVKBuO daarom pleiten voor de aanwezigheid van masters in alle onderwijsniveaus.

1.2 Type 9 voor ASS

Autisme(spectrumstoornis, ASS) is een stoornis die in meer of mindere mate invloed heeft op de ontwikkeling van mensen in alle levensgebieden. Personen met ASS verwerken informatie op een andere manier, wat kan leiden tot problemen met communicatie en gedrag, en tot een gebrek aan verbeelding. Het **autismespectrum is breed**: het gaat van hoogbegaafde kinderen met een wiskundeknobbel tot kinderen met een diepe mentale beperking voor wie de minste communicatie zeer moeilijk is. De sociale omgeving waarin deze kinderen opgroeien verschilt sterk, net zoals de eventuele samenloop met andere stoornissen of beperkingen.

Het is dan ook een fictie dat het mogelijk is één gepaste onderwijsomgeving te bieden voor iedereen die tot dit spectrum behoort. **Hoe realiseer je met één normering een breed onderwijsaanbod**, gaande van de studierichting Grieks-Wiskunde over een beroepsgerichte opleiding tot basale stimulatie voor de leerlingen met autisme én een diepe mentale beperking?

Het denken in types is geïnspireerd door het zogenaamde 'medisch defectmodel'. Dit - ondertussen achterhaald - model verengt een persoon met een handicap tot die handicap. Niet iedereen met dezelfde handicap heeft echter dezelfde problemen om te functioneren in de maatschappij en is gebaat met dezelfde aanpak. Het 'sociale model' van handicap als participatieprobleem ligt aan de basis van het VN-Verdrag van 13 december 2006 over personen met een handicap. Dit verdrag, dat door België werd geratificeerd, stelt niet het medische defect, maar de ondersteuningsnoden centraal.

Vandaag zitten leerlingen met ASS in alle types van het buitengewoon onderwijs en in het gewoon onderwijs. We pleiten voor een "**rugzakmodel**" voor leerlingen met een diagnose ASS. In dit model krijgt de school bijkomend personeel en extra werkmiddelen om tegemoet te komen aan **de specifieke ondersteunings- en onderwijsbehoeften** van deze leerlingen. Dit is al een eerste stap weg van het medisch defect-denken en een toepassing van het VN-Verdrag.

Op korte termijn voorkomen we zo ook dat alle scholen voor buitengewoon onderwijs die een expertise hebben opgebouwd in de ondersteuning van deze leerlingen een type 9 moeten oprichten. Dit zal immers leiden tot **grote wijzigingen in leerlingstromen omwille van het leerlingenvervoer**: leerlingen buitengewoon onderwijs hebben recht op gratis leerlingenvervoer, maar enkel naar de dichtstbijzijnde school van hun type. In een aantal scholen met een type dat momenteel een hogere omkadering geniet dan de omkadering die type 9 zal krijgen (bijvoorbeeld type 7 en 4), zal de oprichting van een type 9 leiden tot een vermindering van de omkadering én **zelfs het wegvloeien van opgebouwde expertise in ASS**.

1.3 Competentieontwikkeling en professionalisering

De focus van het globaal professionaliseringstraject mag zeker niet exclusief gelegd worden op het werken met de PRODIA-protocollen. Scholen zouden ook moeten ondersteund worden in het komen tot een 'universeel ontwerp'³ van hun onderwijs. Dit wil zeggen een leerklimaat waarbij diversiteit binnen de klas als positief en niet als problematisch gekaderd wordt en waarbij de nadruk ligt op geavanceerd pedagogisch-didactisch handelen (het bieden van meer structuur, meer differentiatie, variatie in didactiek...). Daarom moet de initiële lerarenopleiding worden aangepast en ook de lerarenopleiders worden geprofessionaliseerd in dit thema.

Het gevolg van onderwijs volgens universeel ontwerp is dat er voor minder leerlingen specifieke aanpassingen nodig zijn. Binnen het professionaliseringstraject past ook een verhoogde aandacht voor bepaalde competenties zoals communicatie met ouders en team, creativiteit, probleemoplossend vermogen, differentiatie ... die essentieel zijn voor het creëren van een dergelijke 'school voor allen'.

De ondersteuning van de scholen dient zo dicht mogelijk bij die scholen gelegd te worden. Het creëren van nog eens een bijkomende instantie (tweedelijnsinclusionenetwerk) is niet aangewezen. De opdracht om inclusie-ondersteunend op te treden wordt het best gelegd bij bestaande instanties zoals de pedagogische begeleidingsdiensten, die laagdrempelig en toegankelijk zijn. Het professionaliseren van de pedagogische begeleiding inzake inclusie zal veel meer impact hebben. De focus moet daarbij liggen op 'hoe maken we een aanpassing redelijk' niet op 'wat is onredelijke aanpassing?'.

In het voorstel ontbreekt de professionalisering van het personeel van het buitengewoon onderwijs, dat zijn competenties moet uitbreiden van kindgericht werken naar systeemondersteunend werken en het begeleiden en coachen van volwassenen.

1.4 Implementatie VN-verdrag

Een wetenschappelijke evaluatie van de GON/ION – praktijk is zeker zinvol, maar ook vooraleer alle resultaten gekend zijn kunnen reeds een aantal gepaste en dringende maatregelen genomen worden, zoals het **toekennen van ondersteuningsuren in functie van de noodzakelijke onderwijsaanpassing**, en het **verbeteren van het statuut en de werkomstandigheden van de GON/ION-begeleiders**.

Het advies van het Steunpunt Recht en Onderwijs biedt antwoord op een aantal vragen die aan dit Steunpunt werden gesteld, maar het is vanzelfsprekend het ruimere VN-Verdrag zelf, en niet alleen het (beperkte) advies van het Steunpunt dat dient te worden uitgevoerd. Het VN-verdrag heeft het over het uitwerken van een 'inclusief onderwijssysteem'. Voor Vlaanderen betekent dit dat niet minder dan een volledige systeemverandering. **Om de overgang naar een dergelijk inclusief onderwijssysteem niet nog moeilijker te maken, dient erover gewaakt te worden dat elke aparte dringende maatregel binnen het kader van het VN-Verdrag past.**

Een aanpassing van het inschrijvingsrecht van leerlingen met een handicap aan de bewoordingen van het VN-Verdrag is terecht, maar onvoldoende. Het VN-verdrag geeft recht op inschrijving **én adequate ondersteuning**. Een inschrijvingsrecht zonder

---

³ "Universeel ontwerp": ontwerpen van producten, omgevingen, programma's en diensten die door iedereen in de ruimst mogelijke zin gebruikt kunnen worden zonder dat aanpassing of een speciaal ontwerp nodig is. "Universeel ontwerp" omvat tevens ondersteunende middelen voor specifieke groepen personen met een handicap, indien die nodig zijn (Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, artikel 2).

aangepaste ondersteuning zal evenzeer als discriminerend worden bestempeld. Bovendien is een halve maatregel nemen asociaal: het inschrijvingsrecht zal alleen kunnen worden afgedwongen door gezinnen die voor hun kind zelf in aangepaste ondersteuning kunnen voorzien. Scholen die hun onderwijsomgeving inclusiever maken, zijn terecht bang voor een aanzuigeffect. Het is bijgevolg belangrijk de ondersteuning vanuit het Buitengewoon Onderwijs tegelijkertijd aan te passen, zodat dit recht ook substantieel kan worden uitgeoefend.

1.5 Specifieke doelgroepen

1.5.1 *Type 7*

Het engagement wat betreft de dovertolkenondersteuning is slechts ten gunste van een kleine groep in het gewoon onderwijs. De invloed van een cochleaire implant en nieuwe technologieën (bv. spraaktechnologie) moet ook in rekening worden gebracht. Steeds moet gezocht worden naar de meest emancipatorische methode.

1.5.2 *Type 5*

Kinderen die type 5 verlaten en terug instromen in hun school kunnen geen beroep doen op ondersteuning om die overgang te vergemakkelijken. Een soort van 'overgangperiode' is wenselijk.

1.6 Bijkomende dringende beleidsmaatregelen volgens het VVKBuO

Er moeten dringend maatregelen worden genomen zodat àlle kinderen onderwijs op maat kunnen genieten. Vandaag is het zo dat nog steeds ouders, zelfs na een lange zoektocht, geen school vinden voor hun kind omdat er zelfs binnen het buitengewoon onderwijs geen passend aanbod bestaat (bv. kinderen met een (ernstig) meervoudige handicap). Wanneer er wel een school gevonden wordt, is het voor deze school soms moeilijk, omwille van de rigide indeling in types, een passend aanbod te bieden. Er is immers een zeer specifieke aanpak vereist om tegemoet te komen aan de zorgvragen en onderwijsbehoeften van een leerling met een meervoudige handicap. Voor bijvoorbeeld een kind met zowel een verstandelijke als een visuele handicap, is het vandaag enkel mogelijk om door middel van de goodwill en de bewogenheid van het personeel in het buitengewoon onderwijs, tijdelijke projecten, afwijkingsuren... een passend onderwijsaanbod te creëren. Om een toekomstgerichte, structurele oplossing te bieden, is de **mogelijkheid van interne GON-begeleiding tussen verschillende types van buitengewoon onderwijs absoluut noodzakelijk.**

Een uitstel van het leezorgkader noodzaakt tot een **dringende herorganisatie van en verhoging van het budget voor het leerlingenvervoer voor kinderen met een handicap.** Het VN-Verdrag garandeert kinderen met een handicap een recht op onderwijs 'in de gemeenschap waarin zij leven'. Als Vlaanderen dit nog niet kan realiseren, dan is het een minimum dat het vervoer naar het aangepast onderwijsaanbod **op menswaardige wijze** wordt georganiseerd.

Scholen voor buitengewoon onderwijs zijn vaak verbonden aan één of andere welzijnsinstelling, waar hun leerlingen vol- of deeltijds verblijven of behandeld worden. Personeel werkt soms deeltijds in de school en deeltijds in de voorziening. Binnen de welzijnssector lopen pilootprojecten en veranderingstrajecten, ook in het kader van de implementatie van het VN-verdrag. Op dit moment veroorzaakt een gebrek aan

afstemming tussen de regelgeving in onderwijs respectievelijk welzijn grote problemen voor zowel leerlingen als personeel. **Een Afstemming tussen onderwijs en welzijn is absoluut noodzakelijk.**

Er moet worden voorzien in een specifieke **in service training en mentoring** moeten voor startende leerkrachten die werken met zeer specifieke doelgroepen, zoals leerlingen met auditieve en/of visuele beperkingen of leerlingen met een meervoudige handicap. Vandaag gebeurt dit fragmentarisch door roofofbouw op andere voorzieningen en leidt dit tot een groot verloop bij personeel en verlies van know-how. Omwille van de beperkte aantallen is de meest effectieve manier om dit te organiseren door de toekenning van mentoruren, in het kader van Art. 24 paragraaf 4 van het VN-verdrag.

“Teneinde te helpen waarborgen dat dit recht verwezenlijkt kan worden, nemen de Staten die Partij zijn passende maatregelen om leerkrachten aan te stellen, met inbegrip van leerkrachten met een handicap, die zijn opgeleid voor gebarentaal en/of braille, en leidinggevend en medewerkers op te leiden die op alle niveaus van het onderwijs werkzaam zijn. Bij deze opleiding moeten de studenten worden getraind in het omgaan met personen met een handicap en het gebruik van de desbetreffende ondersteunende communicatie en andere methoden, middelen en vormen van en voor communicatie, onderwijstechnieken en materialen om personen met een handicap te ondersteunen.”

Om de kwaliteit van het dovenonderwijs te kunnen waarborgen is het nodig dat er ook binnen het BuO ruimte is voor doventolken voor die vakken die worden gegeven door een vakleraar die geen gebarentaal kan.

Daarnaast dient in een voorbereidende pedagogisch didactische opleiding te worden voorzien voor mensen die vanuit een jarenlange technische beroepspraktijk in stappen in het BuSO als leraar beroepsgerichte vorming (en die in OV3 de meerderheid van het lerarenkorps uitmaken). De huidige Bachelor –na- Bachelor buitengewoon onderwijs is hieraan niet aangepast aangezien die voortbouwt op competenties verworven tijdens de initiële lerarenopleiding. Eén of andere vorm van schakeltraject naar deze opleiding is nodig.

Tenslotte vragen we extra aandacht voor Nederlandstalige scholen binnen het Brussels gewest. Bij maatregelen die worden getroffen ter ondersteuning van Nederlandstalige scholen in Brussel, wordt het buitengewoon onderwijs vaak over het hoofd gezien.